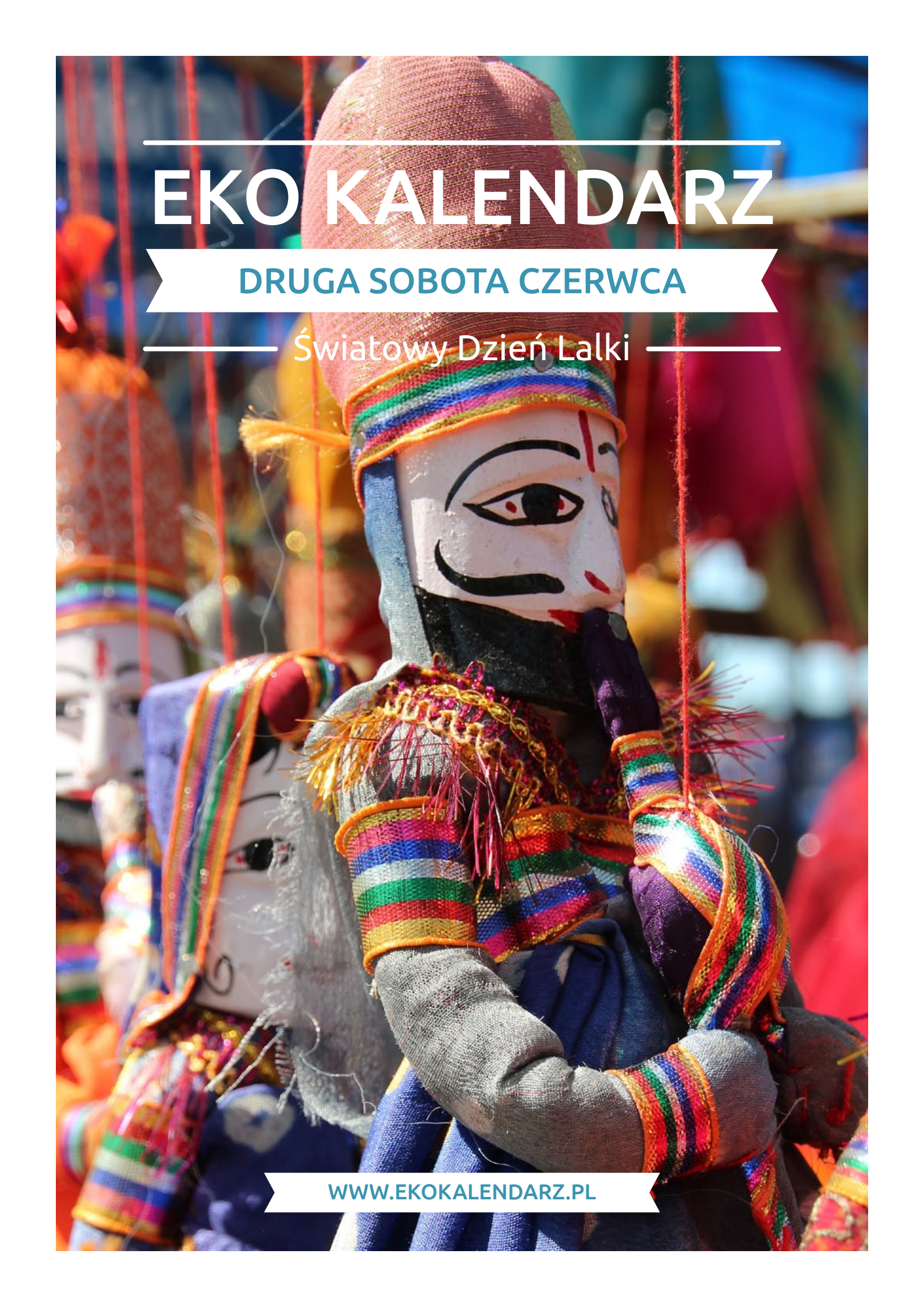

EKO KALENDARZ

DRUGA SOBOTA CZERWCA

Światowy Dzień Lalki

WWW.EKOKALENDARZ.PL

WSTĘP

Światowy Dzień Lalki ogłoszony został 1986 roku przez amerykańską kolekcjonerkę lalek Mildred Seeley. Od tej pory obchodzimy go co roku w drugą sobotę czerwca. Jedną z proponowanych przez kolekcjonerkę form świętowania jest obdarowywanie bliskich lalką. Przez formę obchodów tego wyjątkowego dnia Seelely chciała zwrócić uwagę nie tylko na lalki same w sobie, ale również uczcić ideę opiekowania się i miłości otrzymywanej od ludzi, którzy podarują komuś lalkę.

Trudno wyobrazić sobie zabawkę, która służyłaby nam wierniej niż lalka. Lalki towarzyszą ludziom od wieków, niezależnie od statusu materialnego, wieku, miejsca urodzenia czy koloru skóry. Są powierniczkami dziecięcych trosk, strażniczkami sekretów, pomagają radzić sobie z tęsknotą, dzielą z nami radości, pilnują bezpieczeństwa podczas snu, a w niektórych kulturach chronią od złych mocy i demonów. Dzięki swemu fizycznemu podobieństwu do człowieka, lalki zajmują szczególne miejsce w wielu kulturach świata. Nie zawsze służyły do zabawy – owiane magią i tajemnicą pierwotne lalki w wielu miejscach na świecie uczestniczyły w obrzędach. W XVI-wiecznej Europie drewniane lalki obrazujące świętych, były przedmiotem kultu religijnego, a w starożytnym Egipcie, Rzymie czy Grecji wkładano je zmarłym do grobów. Śledząc losy lalek w różnych częściach świata, możemy obserwować zachodzące na przestrzeni wieków przemiany kulturowe. Dzięki tym zabawkom etnolodzy poznają światopogląd, zwyczaje, życie codzienne i panującą w danych czasach modę. Pierwsze odnalezione lalki datowane są na VII wiek przed naszą erą, i co ciekawe, zabawki te miały ruchome ręce i nogi. Najstarszą lalką odnaniezoną na terenie Polski (w Wolinie) jest pochodząca z czasów pomiędzy IX a XII wiekiem prosta figurka wykonana z patyka. Takie lalki nazywano łątkami od materiałów,

z których były wykonywane – łądy, kijów czy patyków. Dawniej lalki powstawały z rzeczy łatwo dostępnych w danym regionie – patyków, gliny, drewna, kości, skór zwierząt czy kawałków materiałów. Wraz z czasem oraz rozwojem techniki lalki przybrały postać coraz bardziej zbliżoną do człowieka. Otrzymały pierwsze ubrania, które można zmieniać, a nawet dorobiły się domów, mebli oraz rozmaitych akcesoriów.

Dzięki zabawie lalkami dzieci na całym świecie uczą się wyrażać emocje, ćwiczą wyobraźnię, a także, odgrywając sceny znane im z najbliższego otoczenia, przygotowują się do dorosłego życia. Lalki gotują obiady, zapraszają znajomych na herbatki, pracują w polu, robią zakupy, eksperymentują, a nawet latają w kosmos.

Jak pisze w Jurij Łotman w artykule „Lalki w systemie kultury”: „Lalkę trzeba koniecznie dotykać, obracać w rękach. (...) Lalka wymaga zabawy. Dlatego też zbyteczne podobieństwo, naturalność, tłumiąca fantazję nadmierna szczegółowość pomieszczonego w lalce przekazu są dla niej szkodliwe. Wiadomo, że radujące dorosłych zabawki „naturalne” mniej nadają się do zabawy niż schematyczne przedmioty własnego wyrobu, których szczegóły muszą być wytwarzane wytężoną pracą wyobraźni”. Z przyjemnością zapraszamy – zarówno dziewczyny, jak i chłopcy – do wspólnego odkrywania świata lalek. Na kolejnych stronach pokażemy wam, jak z niedrogich, prostych materiałów samodzielnie wykonać lalki inspirowane różnymi kulturami z całego świata. Zachęcamy do wykonania lalki dla siebie, ale jesteśmy pewni, że obdarowanie kogoś bliskiego własnoręcznie wykonaną lalką, sprawi dużo radości zarówno twórcy, jak i obdarowanemu.

Słowiańskie motanki

(Ukraina, Białoruś, Rosja)

Zwyczaj robienia słowiańskich lalek-amuletów przetrwał do dziś na Ukrainie (motanki) oraz na Białorusi (żadanice) i w Rosji. Lalki te mają charakter magiczny – dawniej wierzono, że potrafią spełniać życzenia, przynoszą szczęście oraz chronią od złych mocy. Motanka nazwę swoją wzięła od charakterystycznego sposobu wykonania, czyli motania (wiązania) różnych materiałów. Dawniej wierzono, że niektóre lalki mogą posiadać moc ochraniającą, dlatego pełniły ważną rolę w obrzędach ludowych. Dopiero z czasem zaczęto robić lalki przeznaczone do zabawy. Pierwotnie motanki były również symbolem kobiecej siły i macierzyństwa, dlatego wykonywane były przez matki i córki.

Słowiańskie lalki najczęściej robiło się w konkretnej intencji, na przykład w celu zapewnienia sobie lub komuś zdrowia, dostatku, bogactwa czy spełnienia konkretnego marzenia. Tworzenie motanki jest procesem, który rządzi się własnymi prawami. Robiąc lalkę należało mieć dobre intencje. Kiedy zaczęto się tworzyć motankę, nie można było przerywać procesu tworzenia – wierzono, że przerwanie motania mogłoby osłabić moc lalki, na skutek czego nie spełniłaby ona naszego życzenia. Kolejnym rzeczą, na którą warto zwrócić uwagę, jest brak oczu. Tradycja mówi, że oczy są zwierciadłem duszy, więc lalka posiadająca oczy spełniałaby własne życzenia, zamiast życzeń swojej twórczyni. W niektórych regionach zamiast twarzy motanki miały krzyż, zrobiony z kolorowych wstążeczek, który symbolizował piękno i bogactwo. Do zrobienia lalki nie można było również używać ostrych narzędzi, żeby „nie skaleczyć losu”. Wykonywano je z naturalnych materiałów – lnu, siana, słomy, skrawków tkanin czy gałganków. Robiąc motankę najlepiej jest rozsypać przed sobą różne materiały i łączyć je ze sobą kierując się intuicją, nie należy dobierać materiałów celowo. Trzeba „dać lalce samej zdecydować” w co chce być ubrana i jaki kolor włosów do niej pasuje – dlatego kawałek materiału, który wpadnie nam w ręce, będzie na pewno właściwym kawałkiem. Z ukończoną lalką należy porozmawiać i dokładnie wyjaśnić, czego od niej oczekujemy, dobrze jest też dać jej jakiś prezent – guziczek, koralik czy kokardkę. Gotową lalkę stawiono w odpowiednim miejscu izby, a kiedy wykonała już swoje zadanie, spełniając życzenie twórczyni, należało jej podziękować, a następnie spalić ją lub zakopać.

Fot. Candrichuk, domena publiczna

Jaka to lalka?

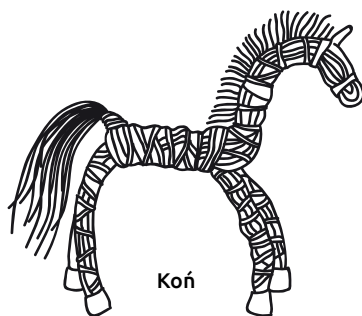
(Ukraina, Białoruś, Rosja)

W różnych regionach Ukrainy, Białorusi i Rosji tradycyjne lalki przybierały różne formy oraz pełniły różne funkcje. Przyjrzyj się lalkom na kolejnej stronie spróbuj dopasować lalkę do opisu.

Ziarnuszka

Koń

Kuwadki/Otulaczki

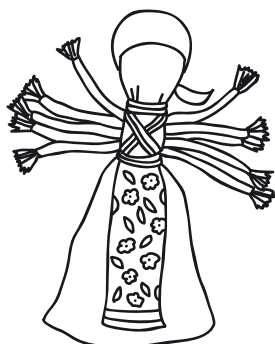
Żadаницa

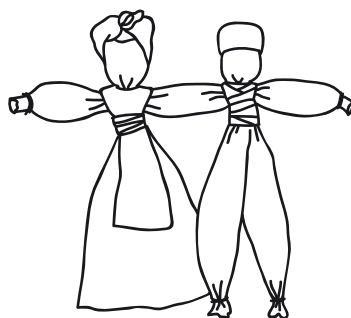
Pieluszniczka

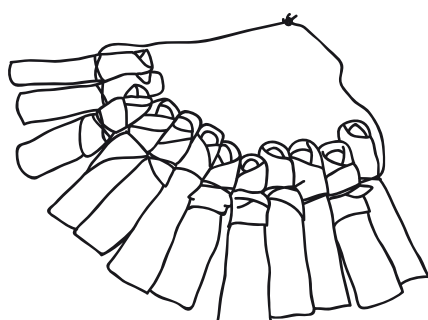
Podróżka

Dziesięćrączka

Nierozłączki

Lichomanki

Karmicielka

Lalka spełniająca życzenia. Robiono ją w konkretnej intencji, np. zapewnienia zdrowia, spełnienia jakiegoś konkretnego marzenia. Można zrobić ją dla siebie, aby spełniała nasze życzenie, lub dla kogoś.

Lalka ta opiekuje się podróżnymi. Trzyma w rękach woreczek z grudką ziemi z miejsca, z którego wyrusza osoba obdarowana.

Charakteryzuje się obfitym biustem. Jej obecność w domu zapewnia pomyślność i dobrobyt.

Lalki te towarzyszyły obrzędowi weselnemu. Przedstawiają postaci kobiety (pani młodej) i mężczyzny (pana młodego) połączonych ramieniem. Nierozłączki robiono najczęściej z jednego kawałka materiału. Obdarowanym nimi nowożeńcom miały zapewnić szczęście małżeńskie i wierność.

Lalka ta wypełniona jest ziarnami, np. zbożem, gryką, ryżem czy grochem. Jest opiekunką gospodarstwa domowego, zapewnia dobrobyt i dba o to, żeby nikt z domowników nie był głodny.

12 laleczek połączonych sznurkiem – wieszano się je na początku zimy w okolicy komina, by odgonić choroby i przeziębienia. Wierzono, że jeśli choroba wleci do domu (dawniej wierzono, że choroba wchodzi do domu kominem), to zaginie w lalkach, dzięki czemu domownicy nie zachorują. Na wiosnę palono je, aby zlikwidować wszystkie zebrane przez lalki choroby.

Lalka pomagająca w prowadzeniu domu. Miała dziesięć rąk, a każdą z nich mogła pomagać w wykonywaniu innej czynności. Robiły ją panny na wydaniu, aby pokazać swoją zaradność.

Duża lalka wykonana ze szmatek. Wyglądem przypomina niemowlę zawinięte w pieluszkę. Robiono ją ze znoszonych kawałków ubrań mamy i wkładano do kołyski, kiedy mama musiała odejść od łóżeczka – lalka przesiąknięta była jej zapachem i pomagała dziecku uspokoić się, kiedy mamy nie było przez chwilę obok.

Małe laleczki wiązane na sznurku po trzy lub pięć sztuk. Laleczki te wieszano na łóżeczku dziecka, aby chroniły je przed złymi mocami, a także, aby pobudzały zmysły dziecka (laleczki były kolorowe, dziecko mogło je chwytać, kołysać itp.).

Jest lalką męską – symbolizuje męską siłę.

Zrób swoją żadanicę – lalkę spełniającą życzenia (Białoruś)

Aby przygotować motankę, potrzebne będą skrawki materiałów. Uwaga: tradycyjna żadanica nie może być zszywana, aby „nie kłuć losu”. Żadanica nie może mieć również oczu, gdyż dawniej wiercono, że oczy są zwierciadłem duszy i lalka posiadająca oczy, spełniałaby swoje życzenia. Proce- su tworzenia lalki nie powinno się również przerywać, bo to mogłoby osłabić jej moc. Tradycja białoruska mówi, że lalka sama wie, w co chce być ubrana, dlatego materiały rozsypujemy przed sobą i wybieramy odpowiednie kawałki, kierując się intuicją.

Uwaga:

W prostszej wersji można pominąć robienie włosów i zrobić lalce samo nakrycie głowy z kawałka materiału.

Potrzebne materiały:

kawałki materiałów, włóczki, kartonik do nawijania włosów, coś w prezencie dla lalki np. koralik, kordka, wstążeczka.

Najpierw wybierz kawałek materiału, który będzie głową i rękami twojej lalki. Rozłóż go przed sobą.

Następnie wybierz sukienkę dla lalki. Materiał sukienki połóż na przygotowanym wcześniej materiale na głowę.

Na środku materiałów połóż wypełnienie głowy – może to być wata lub skrawki materiałów.

Owiń wypełnienie głowy materiałami – tak, żeby materiał, który ma być głową, znalazł się na wierzchu i mocno zwiąż głowę oplatając ją włóczką.

Następnie oddziel materiał mający być rączkami od materiału na sukienkę lalki. Materiał na rączki podziel na dwie części. Ręce można zrobić na różne sposoby – możesz związać materiał najpierw przy samej głowie, a następnie drugim kawałkiem nitki opleść materiał przy końcu rączki. Innym sposobem jest związanie samej końcówki ręki.

Teraz czas na włosy. Włóczkę oplataj kilka-kilkanaście razy (w zależności od grubości włóczki) wokół kartonika. Następnie delikatnie zsuń włóczkę z kartonika. Powinna powstać „włóczkowa pętelka”. Aby włosy lepiej się trzymały, możesz je związać z jednej strony pętelki kawałkiem włóczki, z drugiej strony przetnij pętelkę.

Weź kawałek materiału i przy jego pomocy przymocuj włosy do głowy lalki – możesz zawiązać jej opaskę czy tak ułożyć i powiązać materiał, żeby lalka miała czepek czy chustkę.

Twoja żadanica jest już prawie gotowa – jeśli chcesz powierzyć jej swoje życzenie, powiedz jej, o czym marzysz i daj przygotowany wcześniej prezent. Możesz np. przywiązać jej do szyi koralik czy tasiemkę, albo zrobić pasek z pięknej tasiemki. Dawniej, kiedy właściciel/ka lalki uznał/a, że życzenie się spełniło, dziękowano lalce i palono ją.

Zrób motankę z włóczki

(Ukraina)

wersja podstawowa

Potrzebne materiały:

kolorowe włóczki – co najmniej trzy kolory, kawałki materiałów i włóczki (w innym kolorze niż te wcześniej wymienione) na ubranie, nożyczki, kwadrat wycięty z tektury (rozmiar zależy od rozmiaru, jaki chcemy, żeby miała nasza lalka – jeśli nie masz tektury, możesz użyć zeszytu w formacie A4 w twardej oprawie).

Najpierw z tektury wytnij kwadrat. Następnie weź włóczkę, która ma być włosami twojej lalki (tu żółta włóczka) i nawiń ją na kartonik – tak żeby utworzyła dość grubą warstwę.

Teraz weź włóczkę, która ma być głową oraz rękami twojej lalki (tu włóczka w kolorze cielistym). Owiń nią włóczkę przeznaczoną na włosy (żółtą) – tak aby całkowicie przykryć włosy.

Teraz kolej na trzeci kolor włóczki (u nas różowy). Włóczka, którą wybierzesz, będzie sukienką twojej lalki. Nawiń ją na kartonik tak, jak poprzednio włóczkę na ciało (cielistą), w tym samym miejscu. Aby sukienka ładnie się układała, trzeba nawinąć dość grubą warstwę włóczki.

Teraz ugnij lekko kartonik i przez szparę, jaka powstała między włóczkami a kartonem, przeciągnij kawałek włóczki – najlepiej tej samej, której używałeś/aś jako włosów. Zwiąż mocno przeciągniętą włóczkę, tak żeby złapała wszystkie nawinięte włóczki razem.

Delikatnie zsuń włóczki z tekturki. Przeciągnij wszystkie włóczki po przeciwnej stronie do miejsca, w którym zostały związane.

Oddziel wszystkie kawałki włóczki, które mają być włosami (u nas żółta włóczka) od reszty włóczek. Następnie utóż włóczki mające być ciałem (cieliste), tak żeby zastąpiły włóczki na sukienkę (różowe) i owiń mocno włóczką w kolorze ciała, aby powstała głowa lalki.

Teraz oddziel wszystkie włóczki w kolorze ciała (cielistą włóczką) i podziel je na dwie części. Zapleć z nich dwa warkoczki. Pozostała włóczka sama utworzy sukienkę (różową). Twoja lalka jest gotowa. Możesz poobcinać nadmiar włóczek z rąk, aby były ładnie wykończone, nadać kształt sukience, przycinając ją oraz zabawić się w fryzjera i zrobić lalce piękną fryzurę.

Uwaga: jeśli nie umiesz wiązać, zamiast wiązań z włóczki możesz użyć małych gumeczek recepturek.

Zrób motankę z włóczki

(Ukraina)

wersja dla zaawansowanych

Potrzebne materiały:

kolorowe włóczki – co najmniej trzy kolory, kawałki materiałów, mocne nici, igła, nożyczki, kwadrat wycięty z tektury (rozmiar kartonu zależy od tego, jakiej wielkości chcesz mieć lalkę – jeśli nie masz tektury, możesz użyć zeszytu w formacie A5 w twardej oprawie).

Do wykonania lalki potrzebne będą dwa kolory włóczki – jeden na włosy, drugi na ciało lalki – oraz nożyczki i zeszyt formatu A5, koniecznie w twardej oprawie.

Wybierz włóczkę na włosy dla lalki i nawiń jej dość grubą warstwę na krótszy bok zeszytu. Następnie delikatnie zsuń nawiniętą włóczkę z zeszytu, uważając przy tym, żeby włóczka się nie splątała.

Tę samą czynność z nawlekaniem i ściąganiem włóczki z zeszytu wykonaj przy użyciu innego koloru włóczki – to będzie ciało lalki.

Następnie obie powstałe z nawijania pętle przetnij z jednej strony.

Włóczkę mającą być ciałem włóż w środek włóczki przeznaczonej na włosy.

Utnij kawałek włóczki tego samego koloru, co włosy twojej lalki i użyj go, aby związać włóczki w taki sposób, by wszystkie były przymocowane. Na końcu powinna powstać „kulka” z włóczek – to będzie głowa lalki.

Oddziel włosy od reszty włóczek.

Następnie włóczką w kolorze ciała zakryj zrobioną podczas związywania „kulkę” – poświęć chwilę na ułożenie włóczek, tak aby nie były poplątane. Utnij kawałek włóczki w tym samym kolorze co ciało i zwiąż mocno włóczki tak, by utworzyły głowę.

Weź tę samą włóczkę, której wcześniej używałeś/-aś do zrobienia ciała i ponownie nawiń jej warstwę na zeszyt – tym razem nieco cieńszą niż poprzednim razem. Kiedy skończysz nawijać włóczkę, zsuń ją delikatnie z zeszytu i odłóż na chwilę na bok.

Wróć do związanej części lalki. Podziel „ciało” lalki na dwie równe części. W środek wsadź odłożoną na bok włóczkę.

Następnie mocno zwiąż kawałkiem włóczki „ciało” poniżej rąk. W ten sposób ręce będą się trzymały i przy okazji twoja lalka zyskała tułów.

Utnij kilka kawałków włóczki w kolorze ciała lalki. Pierwszy kawałek przywiąż zaraz przy jej tułowiu – na ręce. Następny kawałek dalej. Czynność powtarzaj aż do końca ręki. Dzięki temu ręce będą sztywniejsze i trwalsze, a włóczka nie będzie się płać podczas zabawy. Z drugą ręką zrób to samo.

Włóczkę, która pozostała „luzem” pod tułowiem lalki, podziel na dwie części i postępuj z nimi tak samo, jak wcześniej z rękami. Twoja lalka jest już gotowa. Teraz czas ją ubrać.

Aby ubrać lalkę, przygotuj skrawki materiałów, nożyczki i włóczkę w innym kolorze niż ciało i włosy, otówek lub flaster oraz coś okrągłego, może to być np. mały talerz (jeśli nie masz nic okrągłego pod ręką, możesz wydrukować i użyć większego koła z szablonu ziarnuszki)

Na materiale odrysuj koło, a następnie wytnij je.

W środku koła wyciętego z materiału zrób niewielką dziurkę.

Ubiierz lalkę w spódnice, przeciągając jej nogi przez wyciętą w kole dziurę. Ubiierz lalkę w spódnice, przeciągając jej nogi przez wyciętą w kole dziurę.

Bluzkę możesz wykonać, owijając włóczkę wokół tułowia lalki.

Pižo i Penda

– Bułgarskie martenice pełne miłości (Bułgaria)

Potrzebne materiały:

biała i czerwona włóczka, nożyczki, zeszyt formatu A5 w twardej oprawie lub książka albo kawałek sztywnej tektury.

Pižo i Penda to lalki pochodzące z Bułgarii. Ten typ lalek nazywamy martenicami. W tradycji bułgarskiej początek marca jest czasem, kiedy ludzie obdarowują się biało-czerwonymi upominkami (mogą mieć postać biało-czerwonych gałganków, pomponików, wstążeczek czy małych laleczek), które należy nosić przy sobie, aż zobaczy się pierwsze kwitnące drzewo lub pierwszego wiosennego ptaka. Następnie martenicę zostawia się pod kamieniem lub wiesza na drzewie. Lalki mają przynosić osobie obdarowanej szczęście i pomyślność. Zwyczaj obdarowywania się martenicami przetrwał w Bułgarii do dziś. Współcześnie dekorowanie drzew martenicami symbolizuje budzenie się nowego życia na wiosnę, jest wyrazem nadziei na długie życie i zdrowie.

Spróbuj wykonać Pižo i Pendę – bułgarskie laleczki wiosenne. Ich postaci oparte są na legendzie, według której Pižo (lalka męska) – pracowity młodzieniec o dobrym charakterze, którego pasją było koncertowanie, zakochał się w najmądrzejszej i najpiękniejszej dziewczynie we wsi – Pendzie (lalka żeńska). Zakochany Pižo oświadczył się mądrej Pendzie, która pokochała młodzieńca od pierwszego wejrzenia. Wesele było huczne, a wszyscy goście zachwycali się siłą uczucia, jakie połączyło młodą parę. Na ich cześć powstały lalki – biała (biel symbolizuje męskość i siłę), czyli mężczyzna symbolizujący Pižo i czerwona (czerwień symbolizuje zdrowie i kobiecą moc), czyli kobieta, uosobienie Pendy. Lalki te są do dziś symbolem wiecznej, mocnej miłości, a ich połączenie symbolizuje równowagę pomiędzy męską siłą i kobiecą mocą. Wśród opracowań etnologicznych można również znaleźć interpretacje symboliki lalek jako przypomnienia o nieustannym cyklu życia i śmierci czy smutku i szczęścia.

Zacniemy od Pendy. Weź czerwoną włóczkę i nawiń ją na krótszy bok zeszytu, tak żeby utworzyła dość grubą warstwę.

Utnij kawałek czerwonej włóczki i przewlec go pod nawiniętą na zeszyt włóczką. Następnie, przy pomocy przewleczonej włóczki, zwiąż wszystkie włóczki razem.

Delikatnie zsuń włóczkę z zeszytu, powinna w ten sposób powstać pętla z włóczki.

Teraz utnij kawałek białej włóczki i zwiąż go poniżej wiązania tak, aby utworzył głowę lalki.

Nawiń na zeszyt lub tekturkę kolejną partię czerwonej włóczki – tym razem powinno jej być trochę mniej niż przy poprzednim nawijaniu. Następnie zsuń delikatnie włóczkę z zeszytu – utworzona w ten sposób pętla posłuży nam za ręce lalki.

Weź rozpoczętą lalkę i rozdziel włóczki poniżej głowy na pół. Do środka wsadź drugą pętelkę z czerwonej włóczki.

Utnij kawałek białej włóczki i zwiąż nim miejsce poniżej rąk – w ten sposób ręce będą się trzymały i lalka będzie miała tułów.

Utnij dwa kawałki białej włóczki i zwiąż nimi końce rąk, tak aby wszystkie włóczki trzymały się razem. Na koniec możesz poobcinać końcówki włóczek z rąk, by końce utworzyły dłonie oraz rozciąć na dole sukienkę. Aby nadać sukience ładny kształt, można ją nieco wyrównać przy pomocy nożyczek. Penda jest gotowa, odtóż ją na chwilę na bok.

Teraz kolej na białą lalkę – Piżu. Robi się ją prawie tak samo, jak czerwoną lalkę przedstawiającą Pendę. Weź białą włóczkę i wykonaj jeszcze raz wszystkie czynności zgodnie z powyższymi instrukcjami, pamiętając, by zamienić włóczki – Piżu powinien być biały, natomiast wiązania głowy, rąk i tułowia wykonujemy czerwoną włóczką. Kiedy dojdiesz do etapu przecięcia „spódniczki”, podziel włóczkę „spódniczki” na dwie części.

Koniec każdej z dwóch części białej włóczki zwiąż czerwoną nitką – w ten sposób Piżu będzie miał spodnie.

Teraz połącz obie lalki, przewlekając włóczkę przez ich głowy.
Uwaga: Trzeba to zrobić bardzo delikatnie, aby nie zniszczyć głów lalek!

Ziarnuszki

– słowiańskie lalki zapewniające dobrobyt (Rosja)

Bazą tej lalki jest płócienny woreczek wypełniony ziarnem. W zależności od tego, jaką prośbę składało ziarnuszcze, do jej wypełnienia wybierano odpowiednie ziarno (każdy rodzaj ziarna symbolizował inne działanie). Lalkę tradycyjnie robiono po żniwach, ze skrawków naturalnych materiałów, i trzymano ją w domu, aż do czasu następnych zbiorów, kiedy to starą ziarnuszkę palono, a na jej miejsce motano nową lalkę, wypełnioną ziarnem z tegorocznych zbiorów. Gotową ziarnuszkę sadzało się w ważnym miejscu domu, najlepiej w taki sposób, żeby mogła obserwować drzwi wejściowe i pilnować, by w domu panował dobrobyt.

Czym wypełnić ziarnuszkę?

Rodzaj wypełnienia zależy od efektu, jaki chcemy osiągnąć. Dawniej wierzono, że ziarnuszka może działać na różne sfery naszego życia, w zależności od tego, jakimi ziarnami ją wypełnimy. Poniżej znajdziesz tabelkę z opisami działania poszczególnych ziaren. Poza wypełnieniem z ziaren, do ziarnuszki czasem dodawano monety, goździki lub cynamon, mające zapewnić domownikom dobrobyt.

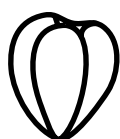
RODZAJ ZIAREN	ZNACZENIE
Gryka	Dawniej wierzono, że ziarnuszka wypełniona gryką będzie pomagała w zwiększaniu bogactwa oraz ochroni obecne zasoby materialne.
Ryż	Ryż był dawniej jednym z najdroższych ziaren – symbolizował dobrobyt, ale też delikatność.
Owies	Owies wsypywany był do lalek, żeby zapewnić całej rodzinie siłę. Wierzono, że owies zwiększa aktywność w rodzinie, pomaga dążyć do celu, pozytywnie wpływa na chęć rozwoju.
Jęczmień	Ziarnuszka wypełniona jęczmieniem zapewniała sytość wszystkim domownikom.
Proso	Proso wkładano do lalki, aby mnożyła dobra oraz pomagała zapewnić dobry wzrost, np. plonów. Wierzono także, że ziarnuszka wypełniona prosem pomoże zapewnić domownikom witalność.
Groch	Rolą ziarnuszki wypełnionej grochem było dbanie o dobrą komunikację w rodzinie, zwłaszcza komunikację między pokoleniami. Lalka z grochem pomagała także w utrzymaniu przyjaźni.
Kasza perłowa	Kasza perłowa miała zapewnić sytość całej rodzinie.

Worek z ziarnami

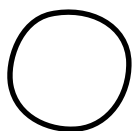
Na obrazku z następnej strony znajdź poszczególne ziarna i pokoloruj je według wzoru:

Goździki – niebieski

Gryka – ciemno brązowy

Groch – różowy

Ryż – jasno brązowy

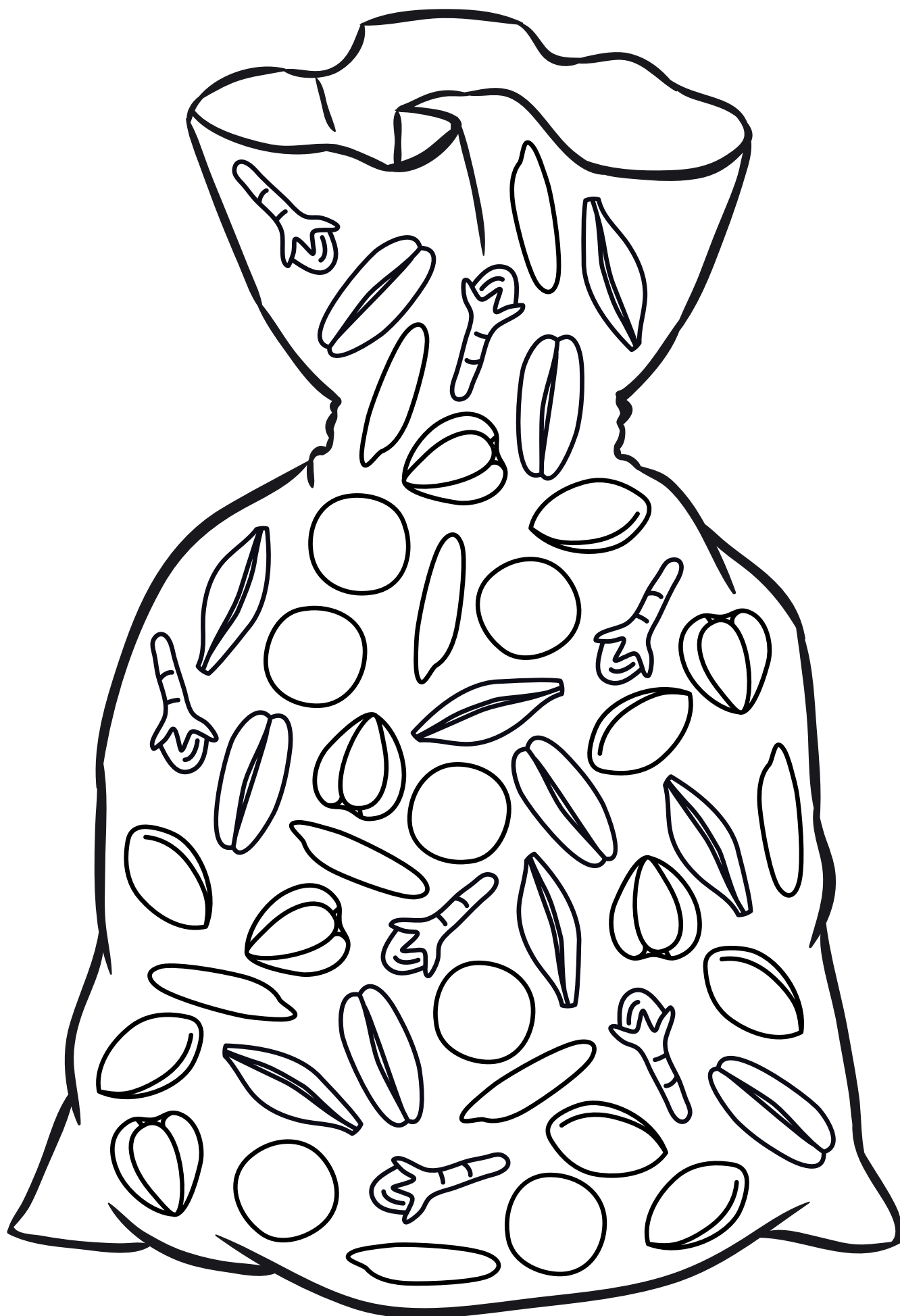
Jęczmień – żółty

Owies – czerwony

Proso – pomarańczowy

Zrób swoją ziarnuszkę

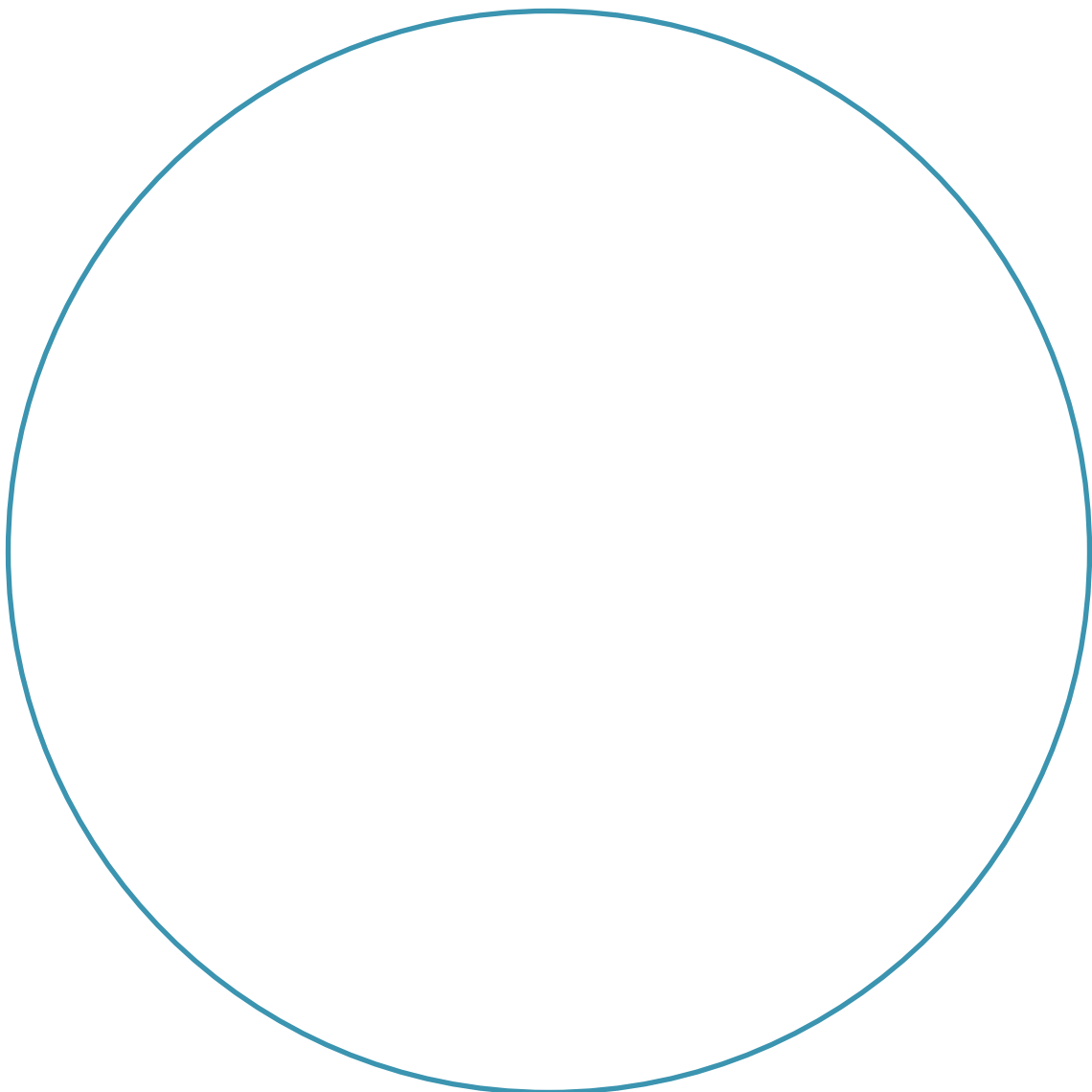
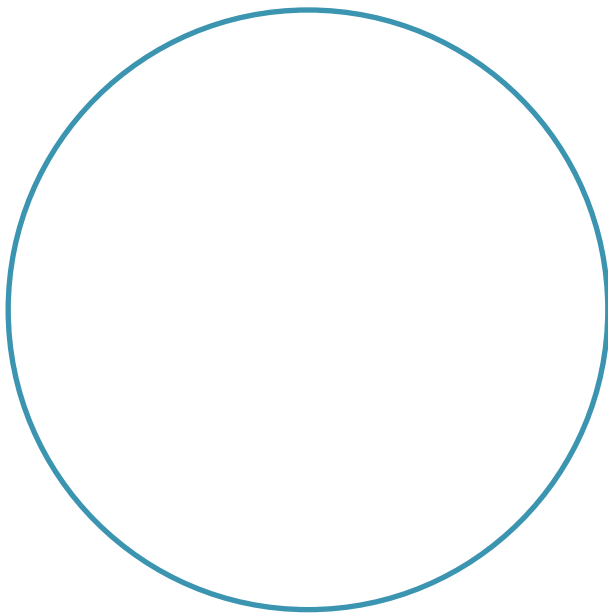
Tradycyjną ziarnuszkę wykonuje się nieco inaczej – w pakiecie przedstawiamy wersję uproszczoną.

Potrzebne materiały:

kawałki materiałów, igła i nitka, ziarno na wypełnienie, włóczka na włosy, nożyczki oraz wykroj na sukienkę i głowę, zeszyt formatu A5 (najlepiej w twardej oprawie).

Wydrukuj kartę z kolejnej strony i wytnij oba koła – najlepiej, jeśli wykroje wydrukujesz na grubszej kartce, aby łatwiej je było odrysować.

Szablony kół odrysuj ołówkiem lub kawałkiem mydła na materiale. Większe koło odrysuj na materiale, który ma być sukienką ziarnuszki. Mniejsze koło odrysuj na materiale, który będzie głową lalki. Następnie wytnij oba koła.

Weź mniejsze z kół wyciętych z materiału. Nawlecz igłę i przesyj koło po zewnętrznej części, „fastygując”, czyli wbijając igłę raz od góry, raz od dołu. Nitka na tym etapie powinna być luźna – tylko przewlekaj nitkę, nie zaciskaj jej, koło nie powinno się marszczyć przy przeciąganiu nitki.

Należy w ten sposób przewlec nitkę wokół po całej zewnętrznej krawędzi koła.

Do środka koła włóż wypełnienie, może to być wata, ścinki materiału lub niepotrzebne kawałki włóczki i pociągnij za igłę tak, żeby materiał „zamknął” wypełnienie wewnątrz koła.

Zaszyj dziurę w głowie.

To samo wykonaj z większym materiałowym kołem – należy najpierw delikatnie przewlec nitkę po krawędzi koła.

Tym razem jako wypełnienia użyj wybranego przez siebie ziarna (ziarnuszka na zdjęciu wypełniona została grochem).

Na koniec również zaszyj dziurę na górze sukienki.

Teraz przyszyj zrobioną wcześniej głowę do sukienki lalki.

Z tego samego materiału, którego używałeś/łaś do wycięcia koła na głowę, wytnij pasek grubości około czterech centymetrów.

Na środku delikatnie natnij pasek wzdłuż – dziura nie może być za duża, ale musi przejść przez nią głowa.

Przetnij głowę lalki przez dziurę w pasku materiału. Następnie utnij dwa kawałki włóczki i zawiąż je zaraz przy głowie lalki, z obu stron paska materiału.

Ponownie utnij kawałek włóczki i zwiąż nim materiał na końcu rączki lalki. Nadmiar materiału możesz obciąć.

To samo zrób z drugą ręką.

Teraz kolej na włosy. Na krótszy bok zeszytu formatu A5 (najlepiej w twardej oprawie) nawlecz włóczkę. Następnie zsuń delikatnie włóczkę z okładki i przetnij jeden koniec powstałej z włóczki pętli. Drugi koniec zwiąż i zrób z niej warkoczek.

Uwaga: W wersji łatwiejszej możesz zrobić samo nakrycie głowy, pomijając włosy.

Warkoczek przyszyj do głowy lalki. Aby lalka nie miała na warkoczach supłków, możesz zawiązać na końcach warkoczów włóczkę lub wstążeczkę i obciąć supłki.

Ostatnim elementem jest nakrycie głowy. Ze skrawka materiału wytnij trójkąt i zawiąż go na głowie lalki.

Powstała w ten sposób chustkę możesz delikatnie przyszyć, aby nie spadała lalce przy gwałtowniejszych ruchach. Twoja ziarnuszka jest gotowa. Teraz możesz postawić ją w domu – najlepiej tak, żeby mogła oglądać cały dom i patrzeć w stronę drzwi (pilnować, aby do domu wchodziły same dobre rzeczy). W zależności od ziarna, jakie wybrałeś na wypełnienie, twoja ziarnuszka będzie przynosiła dostatek, dbała, aby nikt w domu nie był głodny, może także zadbać o dobre relacje w rodzinie.

Męska lalka – koń

Koń był w tradycji słowiańskiej lalką męskiej mocy i siły.

Potrzebne materiały:

niepotrzebne kable (im grubsze i sztywniejsze tym lepsze), skrawki materiałów oraz włóczki, ostre nożyczki.

Z kabla przygotuj stelaż konia. Możesz pociąć i ułożyć kabel tak, żeby powstał zarys konia (nogi, grzbiet, szyja i głowa). Jeśli kabel jest giętki, być może uda ci się ułożyć kształt konia, bez przecinania go.

Jeśli jest taka potrzeba przy pomocy włóczki połącz elementy kabla. Twój koń ma już kości.

Teraz czas na mięśnie – wybierz miękki materiał (może to być np. stara bawełniana koszulka). Potnij go na długie paski o szerokości około 4-6 centymetrów. Owijaj paskami materiału stelaż konia i jednocześnie oplataj go włóczką (rób to mocno, żeby dobrze przytwierdzić paski materiału do stelażu).

Teraz zajmiemy się wykonaniem skóry konia. Wybierz materiał, który ma być wierzchnią warstwą konia (jego skórą) i również potnij go na grube paski. Owijaj nim konia tak, aby pokryć całe jego ciało. Każdy dołożony skrawek materiału mocno owijaj włóczką. Przy pomocy włóczki możesz również zrobić kopyta – wystarczy owinać włóczką końcówki nóg.

Ostatnim etapem jest wykonanie grzywy i ogona. Wybierz materiał, z którego ma być zrobiona grzywa oraz ogon (dobrze sprawdzają się sztywniejsze materiały – wtedy grzywa jest bardziej stercząca, dzięki czemu koń wygląda jakby galopował), potnij go na długie paski o szerokości około 3-4 centymetrów. Zawiąż po kilka pasków materiału na szyi oraz zadzie konia.

Zrób swój upcyklingowy naszyjnik mocy z lalką

Potrzebne materiały:

sznurek/rzemyk (tu użyto sznurka ze starej bawełnianej koszulki, ale może być to dowolny sznurek), skrawki materiałów, włóczka/nici, nożyczki.

Z materiałów wytnij tyle długich pasów materiału, ile lalek chcesz mieć na swoim naszyjniku. Jedna lalka składa się z dłuższego paska na ciało oraz krótszego paska na rączki. Pasek powinien mieć około trzech centymetrów szerokości i około dziesięciu centymetrów długości – dłuższy i pięć – krótszy na rączki.

Położ dłuższy pasek materiału przed sobą (pionowo) i przetnij przez jego środek sznurek.

Zegnij materiał tak, aby sznurek został w środku.

Zwiąż zgity materiał zaraz pod sznurkiem – w ten sposób mamy już głowę laleczki.

Następnie weź krótszy kawałek sznurka i włóż go pomiędzy dwa końce dłuższego materiału. Zwiąż materiał pod rękami – przytrzyma to ręce i utworzy tułów lalki.

Ostatnim etapem jest związanie rączek. Weź kawałki włóczki/nitki i zwiąż materiał na końcach rączek. Jeśli materiał jest zbyt długi, możesz odciąć jego nadmiar. Teraz utnij nadmiar materiału z sukienki, tak żeby nadać jej ładny kształt.

Twój naszyjnik może mieć jedną lub więcej lalek – w zależności od upodobań. Każdą następną lalkę robi się tak samo jak pierwszą.

Worry Dolls

– laleczki na zmartwienia

(Gwatemala)

Worry Dolls to niewielkie, mierzące zazwyczaj około 2,5 centymetra wzrostu, laleczki wywodzące się z kultury Majów. Są one bardzo popularne w Gwatemali. Gwatemalczyki wierzą, że worry dolls mają moc zabierania smutków. Według tradycji, jeśli chcemy pozbyć się zmartwienia, należy naszą troskę lub smutek wyszeptać lalce przez pójściem spać, a następnie włożyć ją pod poduszkę. Do rana nasze zmartwienie powinno zniknąć, zabrane przez laleczkę.

Potrzebne materiały:

włóczka, nożyczki, kawałki materiałów, druczki kreatywne, duży drewniany koralik, marker permanentny, nici, igła

Najpierw przygotuj włosy. Na rękę nawinąć dość grubą warstwę włóczki i zsuć ją delikatnie, tak żeby włóczka się nie poplątała. Na koraliku możesz cieniem markerem narysować twarz.

Teraz weź drucik kreatywny i zegnij go na pół. Nawlecz na niego koralik, tak aby na końcu z zagięcia drucika utworzyła się mała pętka. Wsadź w nią włóczkę i dociśnij koralik.

Weź drugi drucik kreatywny i przetnij go na pół. Wsadź go pod koralikiem pomiędzy dwa końce drucika wystającego z głowy lalki.

Złap końce drucika wystającego z głowy i skręć je ze sobą – w ten sposób przymocujesz ręce, a lalka uzyska tułów.

Ubierz swoją lalkę. Możesz założyć jej spódnice z kawałka materiału, a bluzeczkę zrobić owijając włóczkę wokół tułowia. Możesz też całe ubranie wykonać z włóczki lub uszyć je z materiału.

Ołówek z zulu doll

(RPA)

Pierwotnie lalki zulu wykonywane były przez lud Zulu, zamieszkujący obecnie na terenie rezerwatu Zululand w Republice Południowej Afryki. Tradycyjne lalki zulu służyły do obrzędów związanych ze zdrowiem. Wykonywane były z kawałka drewna, na którym przymocowywano koralikowe ozdoby oraz muszelki. Obecnie lalki robione są również na drewnianym trzonie, ale do ich wykończenia często używa się plastikowych koralików. Najpierw struga się drewniany trzon, a następnie na długą nitkę nawleka się bardzo dużo koralików, którymi mocno owija się trzonek. Głowa lalki może być drewniana lub materiałowa, oczy i włosy również wykonuje się z koralików. Lalki zulu, poza koralikową lub materiałową sukienką, mają również biżuterię: naszyjniki, kolczyki z muszelek, kolorowe opaski na talię, czapki. Obecnie coraz częściej można spotkać lalki zulu przeznaczone do gier i wykonane jak zabawki dla dzieci.

Potrzebne materiały:

ołówek, duży drewniany koralik, kolorowe koraliki, nitka lub żyłka do nawlekania koralików, klej typu wikol, klej na gorąco.

Nawlecz koraliki na nitkę.

Weź ołówek, jeśli jest to ołówek z gumką, ściągnij gumkę. Końcówkę ołówka posmaruj klejem wikolowym. Następnie owiń dokładnie ołówek nitką z koralikami.

Na dużym koraliku narysuj markerem twarz. Przyklej koralik na „czubku” ołówka przy pomocy kleju na gorąco.

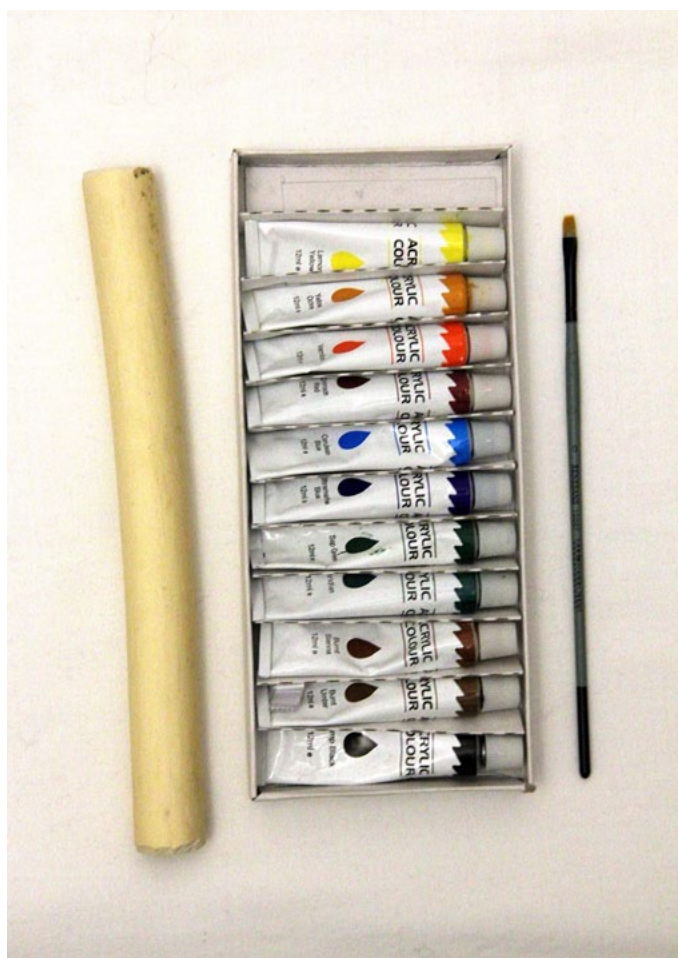
Tihu – lalka Indian Pueblo wywołująca deszcz (Ameryka)

Oryginalne lalki Tihu wykonywane są z drewna topolowego przez Indian Hipi, zamieszkujących obecnie północno-wschodnią Arizonę (Ameryka Północna). Pierwotnie lalki Tihu uczestniczyły w rytuałach, mających na celu sprowadzenie deszczu na ziemię. Były również wykonywane w ramach podarunku dla kobiet i mężczyzn z plemienia. Obdarowanym lalki miały zapewnić dostatek i szczęście, trzymano je w domach na specjalnym miejscu. Obecnie są one również wytwarzane przez Indian Hipi i sprzedawane turystom jako forma pamiątki.

Spróbuj wykonać własną lalkę Tihu. Znajdź dość gruby patyk, najlepiej z drewna topolowego i obierz go z kory. Patyk pomaluj flamastrami, tak żeby przypominał indiańską lalkę Tihu. Koniecznie pamiętaj, żeby zdobić lalkę, zawrzeć na jej sukience motyw deszczu.

Potrzebne materiały:

gruby patyk, farby (najlepiej akrylowe, ale mogą być też plakatowe), pędzle, kubek na wodę.

Radżasthańskie marionetki

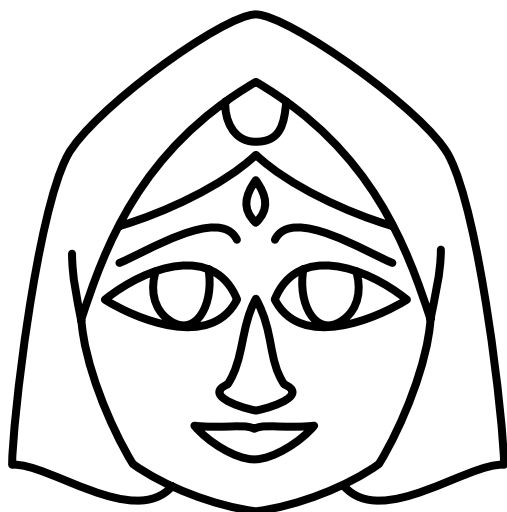
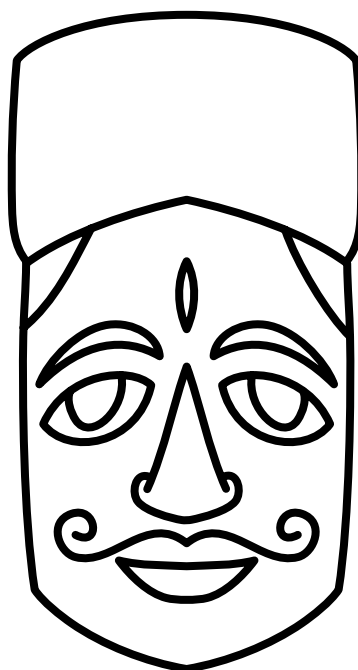
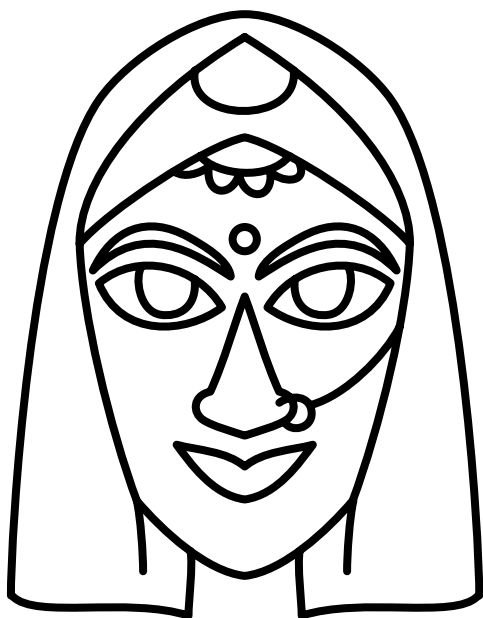
(Indie)

Radżasthańskie marionetki wywodzą się z indyjskiej sztuki lalkarskiej o nazwie kathputli. Kath w języku radżasthańskim znaczy drewno, a putli oznacza lalkę – połączenie tych słów daje drewnianą lalkę. Do produkcji marionetek obecnie używa się również drutu, nici, materiałów (zazwyczaj są to skrawki starych ubrań) oraz farb. Sztuka robienia radżasthańskich lalek była znana wśród plemion zamieszkujących północne Indie od najdawniejszych czasów. Prawdopodobnie narodziła się z potrzeby urozmaicenia opowiadanych z pokolenia na pokolenie ludowych historii, ballad i pieśni. Opowieści z użyciem marionetek były prezentowane w ważnych dla plemion dniach: podczas świąt i targów. W dzisiejszych czasach przedstawienia z użyciem lalek są elementem folkloru w niektórych częściach Indii, a same marionetki chętnie kupują turyści jako pamiątki. Tradycyjne lalki wykonywane są z drewna mangowca. Lalki męskie zazwyczaj wyróżniają się spiczastą brodą, często przedstawiane są także z kobzą (instrument strunowy). Natomiast lalki symbolizujące kobiety najczęściej ubrane są w strój sari (tradycyjny strój kobiet zamieszkujących Indie), a na czole mają charakterystyczną czerwoną kropkę – bindi – noszoną przez indyjskie kobiety. Żeńskie lalki ozdobi biżuteria z koralików lub tworzyw imitujących srebro i złoto. Spektakle z użyciem radżasthańskich lalek odbywają się najczęściej na specjalnie przygotowanej scenie, wyglądem przypominającej namiot zrobiony z kolorowych tkanin. Zazwyczaj poza lalkami na scenie nie pojawiają się inne rekwizyty, a aktor pozostaje niewidoczny dla widzów (schowany jest za materiałowym namiotem).

Potrzebne materiały:

rolka po papierze toaletowym, nożyczki, klej, sznurek, cztery zakrętki z butelek, gwoździć lub coś do zrobienia dziur w nakrętkach, dwa patyki: jeden o długości około 16 centymetrów oraz drugi około 14 centymetrów, patyk do szaszłyków, wydrukowana głowa lalki (najlepiej na grubszym papierze), taśma klejąca (mocna, można użyć taśmy izolacyjnej), marker, flamastry/kredki, papiery kolorowe, skrawki materiałów do ozdobienia marionetki, sznurek (najlepiej dość śliski, żeby sznurki marionetki nie plątały się podczas zabawy).

Dwa patyki zwiąż ze sobą, tak żeby utworzyły kształt krzyża (możesz je skleić ze sobą klejem na gorąco – będą wtedy mocniej połączone).

Wydrukuj i pokoloruj wybraną głowę lalki, następnie wytnij ją.

Przygotuj plastikowe zakrętki od butelek – przy pomocy gwoździa zrób w nich dziurki. Gwoździć możesz nagrzać nad świeczką, wtedy łatwiej zrobić dziurkę w zakrętce. Zakrętki możesz pomalować markerem tak, aby przypominały buty i ręce.

Rolkę po papierze obklej papierem kolorowym – ta część będzie tułowiem twojej lalki, wybierz kolory, w jakie chcesz ubrać lalkę.

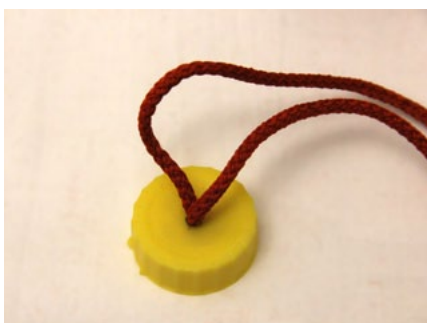
Następnie ozdób obklejoną rolkę. Możesz zaprojektować i wykonać dla niej kolorowe ubranie i narysować je albo wykleić z papieru kolorowego czy kawałków różnych tkanin.

Po obu stronach rolki na tej samej wysokości (mniej więcej w połowie rolki papieru) patykiem do szaszłyków zrób dziurki.

Czas na ręce. Utnij dwa sznurki o długości około dziesięciu centymetrów. Przez górne dziurki po obu stronach rolki przewlec sznurki. Na końcach sznurka zrób duże węzłki – tak duże, żeby sznurek nie przeszedł przez dziurkę.

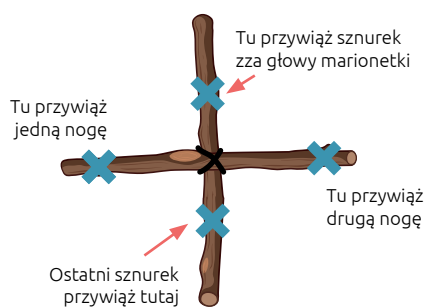
Teraz zrobimy twojej marionetce nogi. Utnij dwa kawałki sznurka o długości około dwudziestu centymetrów oraz dwa o długości około dziesięciu centymetrów. Weź przedziurawioną zakrętkę i przewlec przez nią jeden dłuższy i jeden krótszy sznurek. Sznurki zawiąż na końcu tak, aby nie wypadły z zakrętki. Krótszy ze sznurków przewlec przez dolny otwór z boku marionetki (pod ręką) – jeśli noga jest za długa, skróć sznurek. Czynność tę powtórz z drugą zakrętką i przymocuj drugą nogę do marionetki.

Następnie z przodu marionetki w górnej części przyklej głowę.

Utnij dwa sznurki o długości około dwudziestu centymetrów. Przyklej je taśmą w środku marionetki – jeden za głowę, a drugi po przeciwnej stronie rolki.

Ostatnim etapem jest odpowiednie przywiązanie sznurków do patyków związanych w krzyżyk – według schematu.

Marionetką porusza się, trzymając stelaż z patyków. Chcąc wprowadzić marionetkę w ruch, należy lekko unieść prawe ramię stelaża, aby poruszyć prawą nogę, następnie unosimy lewe ramię i poruszamy lewą nogą. Udanej zabawy.

Teatr na wodzie

(Wietnam)

Pierwsze wzmianki o wietnamskim teatrze lalek na wodzie pochodzą z XII wieku, ale przedstawienia były grywane już dużo wcześniej. Charakterystycznym elementem tego teatru, poza specjalnymi, drewnianymi lalkami, jest zastąpienie klasycznej sceny wodą. Pierwotnie był to rodzaj sztuki ludowej, a scenę teatru stanowiły bagna i jeziora. Obecnie przedstawienia odbywają się w basenach wypełnionych wodą. Aktorzy schowani są za bambusowymi kotarami, a w przedstawieniach grają ruchome lalki, które poruszają się po tafli wody. Lalki przymocowane na długich drągach, niewidocznych pod wodą, są poruszane przez aktorów stojących do pasa w wodzie. Z perspektywy widza, lalki płynnie pojawiają się na „scenie” lub nieoczekiwanie wyskakują z wody. Gra w przedstawieniu, poza zdolnościami aktorskimi, wymaga nie lada siły fizycznej – lalka może ważyć od kilograma do piętnastu kilogramów, a poruszanie nią zza kotary nie ułatwia sprawy. W jednym przedstawieniu może brać udział nawet do stu lalek. Aby je obsłużyć, potrzeba wielu aktorów, którzy trenują latami, by opanować poruszanie skomplikowanym mechanizmem lalki. Pokazowi zazwyczaj towarzyszy muzyka grana na żywo przez orkiestrę.

Domowy teatr lalek w wielu miejscach na świecie był jedną z ulubionych form zabawy dzieci. Pierwsze „profesjonalne” teatryki lalkowe do dziecięcego użytku pojawiły się w sprzedaży w Anglii na początku XIX wieku. Zabawka ta cieszyła się bardzo dużą popularnością, z czasem zaczęto produkować coraz więcej papierowych postaci, elementów wystrojów wewnątrz i akcesoriów, które po wycięciu i przyklejeniu na tekturę mogły brać udział w spektaklach. Jednak, by bawić się w teatr, nie potrzeba specjalnych zestawów – kukietki można wykonać samodzielnie – z patyków, szmatek, tektury, a nawet z warzyw. W domowym teatrze zagrać mogą misie, lalki oraz figurki, które już mamy w domu – w kukietkowym teatryku znajdzie się miejsce dla każdego aktora i aktorki.

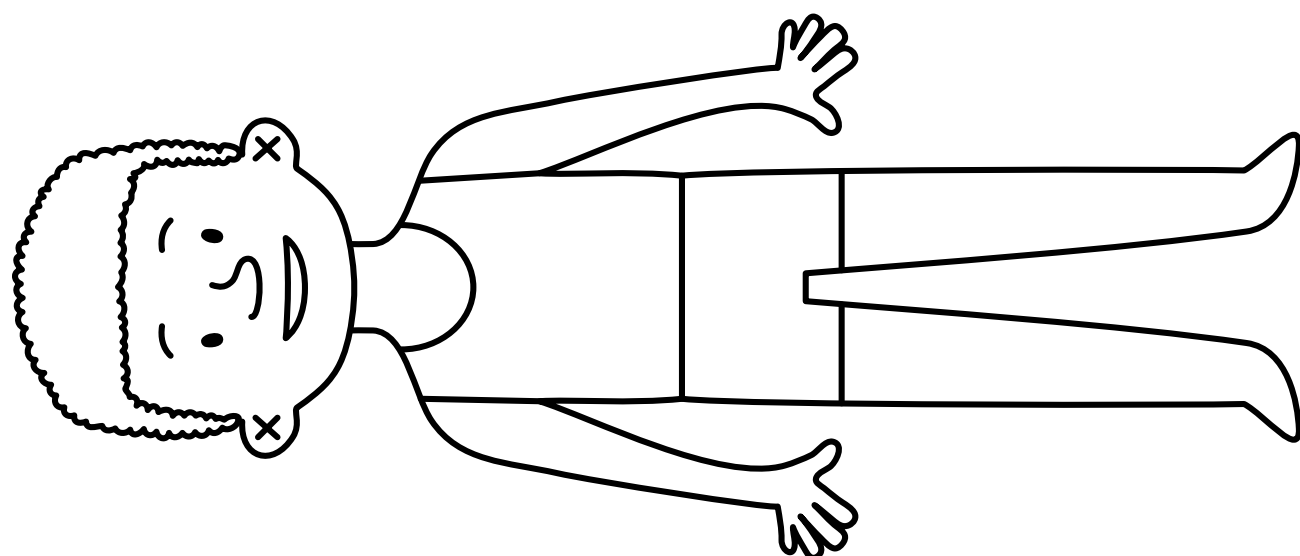
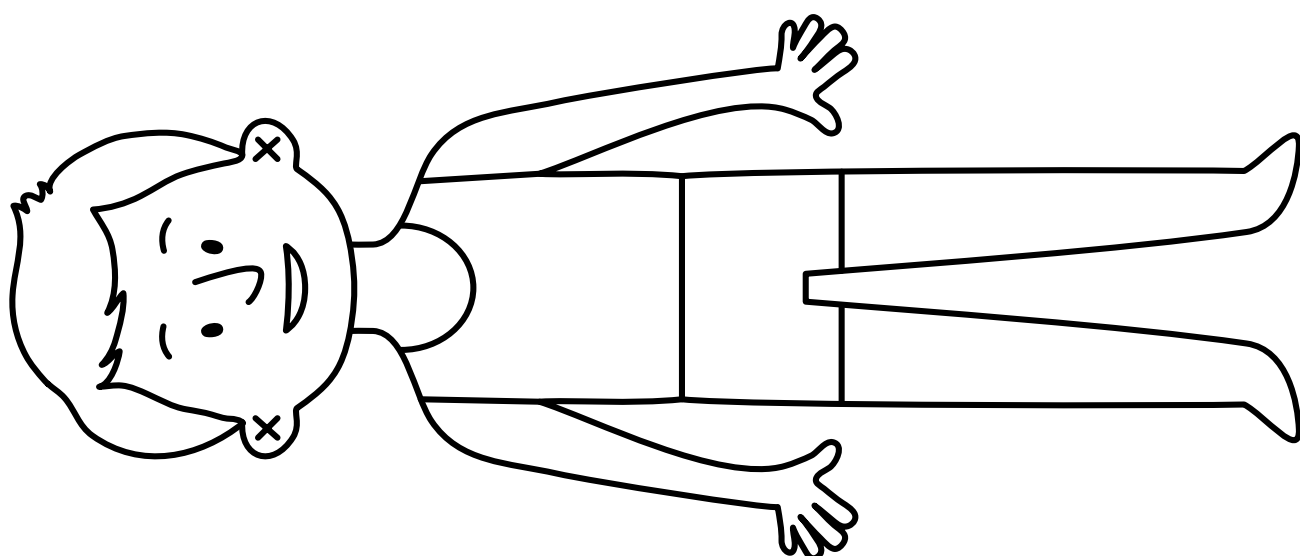
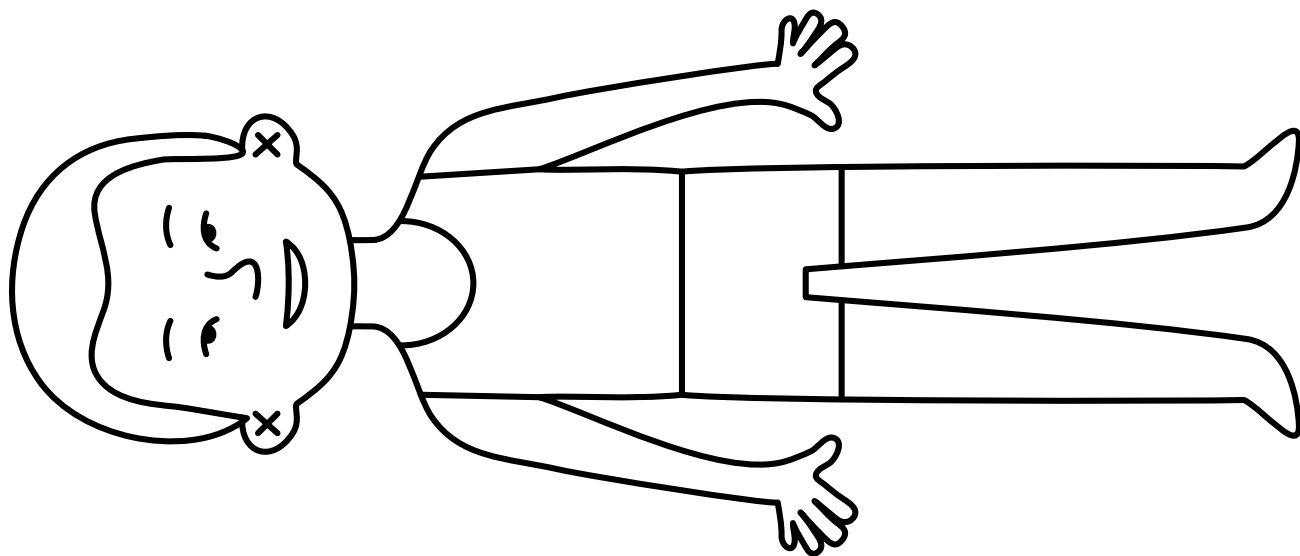
Zabawa w teatr pozwala rozwijać wyobraźnię, uczy planowania, a ponieważ trzeba się porozumieć z innymi aktorami, wpływa na umiejętność współpracy i komunikacji. Odgrywanie ról w teatryku lalkowym pozwala także oswoić lęk przed wystąpieniami i mówieniem do większej ilości ludzi. Wystawiając przedstawienie z pomocą lalek nie musimy w pełni pokazywać siebie – na scenie występuje przecież aktor, któremu tylko użyczamy głosu. Zachęcamy was do stworzenia własnego lalkowego teatru. Jako aktorów i aktorki zaprosimy do niego mieszkańców całego świata.

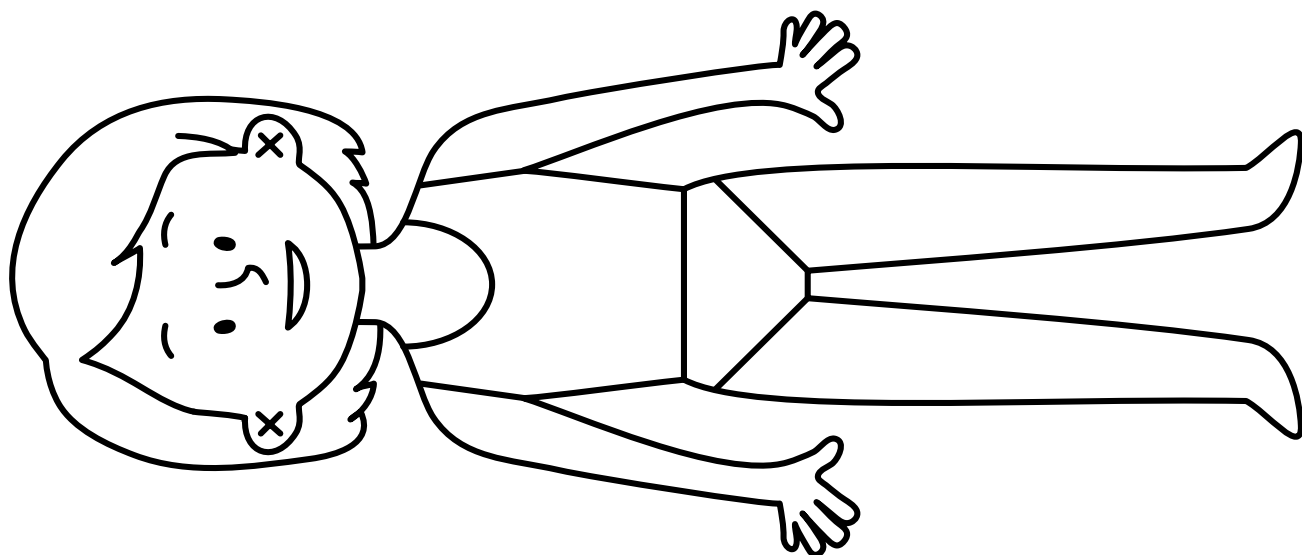
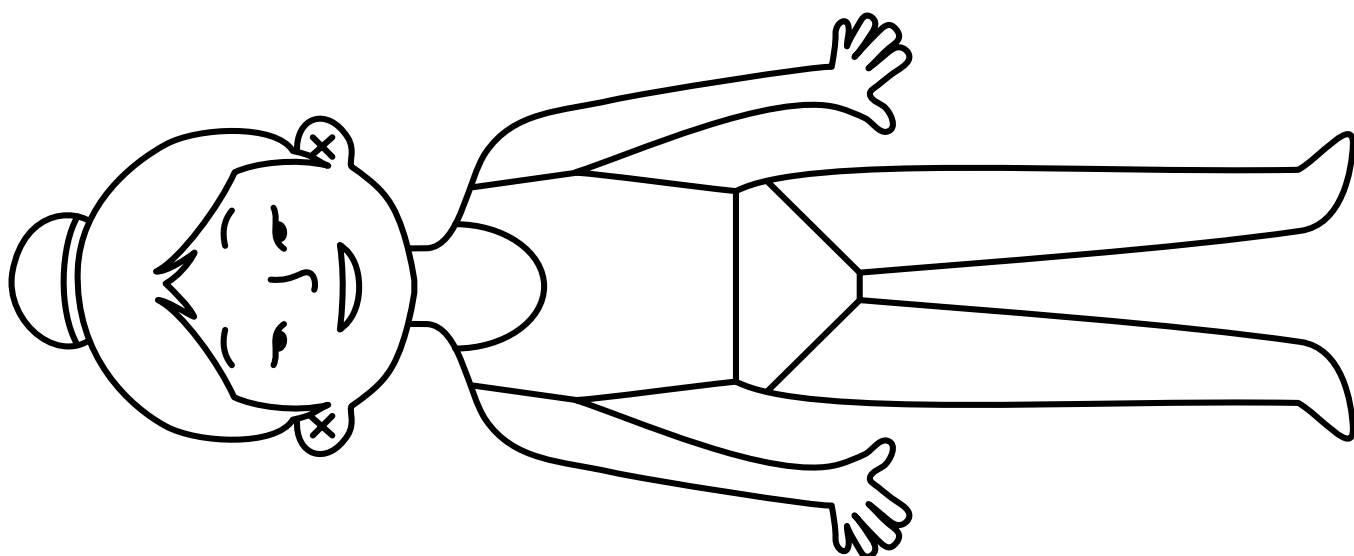
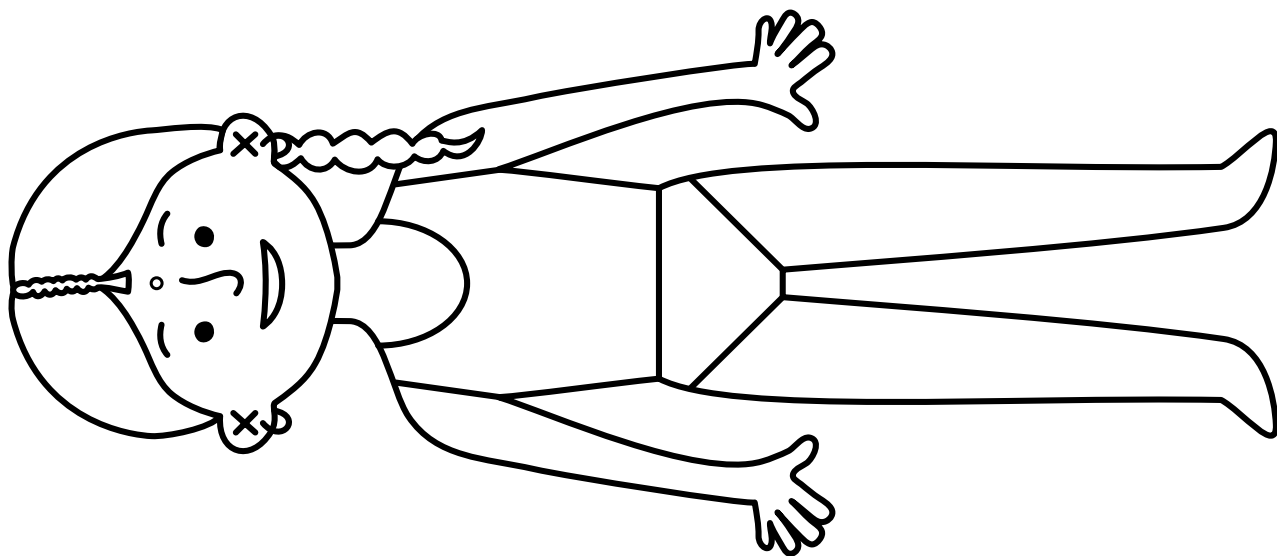
Poniżej znajdziecie kilka sylwetek aktorów różnej narodowości oraz przykładowe zestawy ubrań dla nich. Wydrukujcie aktorów oraz ubrania na grubym papierze i pokolorujcie je. Do gotowych aktorów przyklejcie z tyłu patyczek do szaszłyka. Teraz, jak przystało na prawdziwy teatr, wasi aktorzy muszą mieć również odpowiednią garderobę – ubrania do wydrukowania i wycięcia znajdziecie na następnych stronach. Możecie skorzystać z gotowych wzorów lub, jeśli chcecie zaprojektować własną kolekcję strojów scenicznych – sprawdźcie w internecie, w co ubierają się ludzie z różnych krajów i przygotujcie dla aktorów zestawy ubrań inspirowane światową modą.

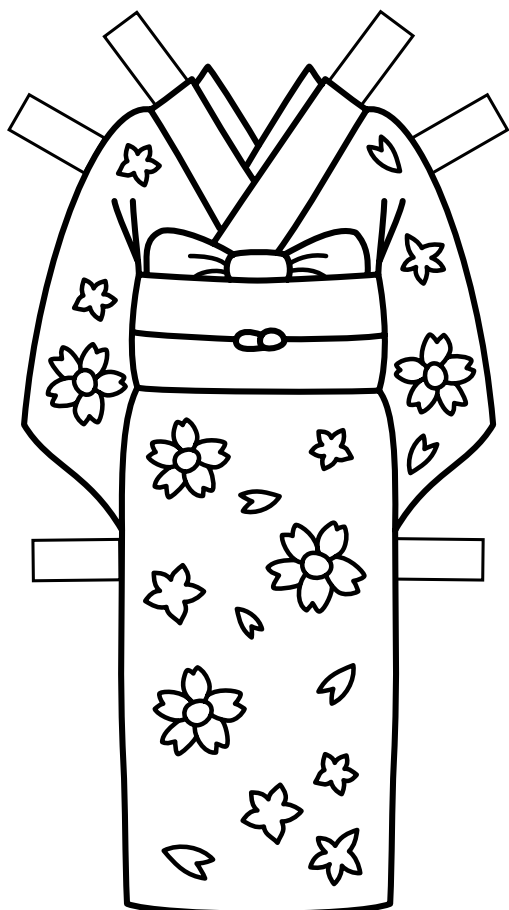
Aktorów ubieramy przykładając do nich ubranie, a następnie zaginając wystające kawałki kartki tak, aby przytrzymały strój na kukielce.

Najprostszą scenę teatru wykonać można z krzesła lub stołu przykrytego materiałem. Jeśli jednak wciągniecie się w zabawę, znajdźcie duży karton i wytnijcie w nim dziurę. W środku spróbujcie zrobić najprawdziwszą scenografię. Z pustych opakowań po różnych produktach możecie zrobić meble oraz inne akcesoria sceniczne, a do kartonu warto przymocować kawałki materiałów, które posłużą za kurtynę.

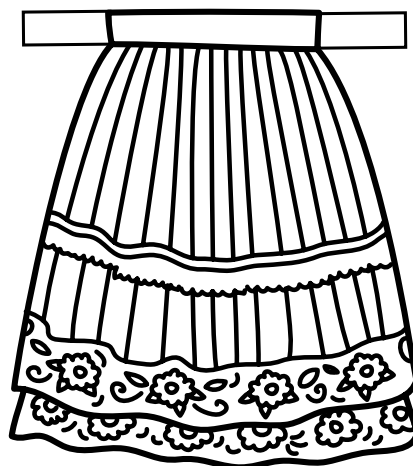
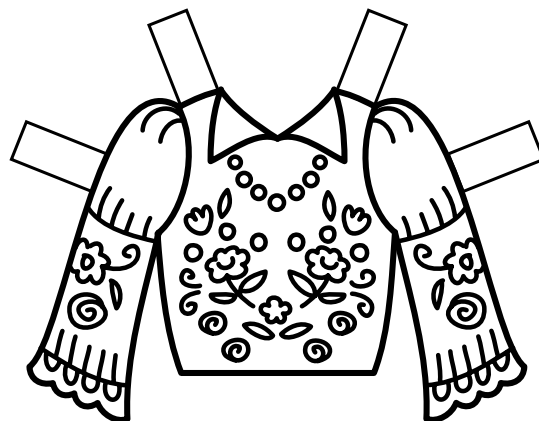

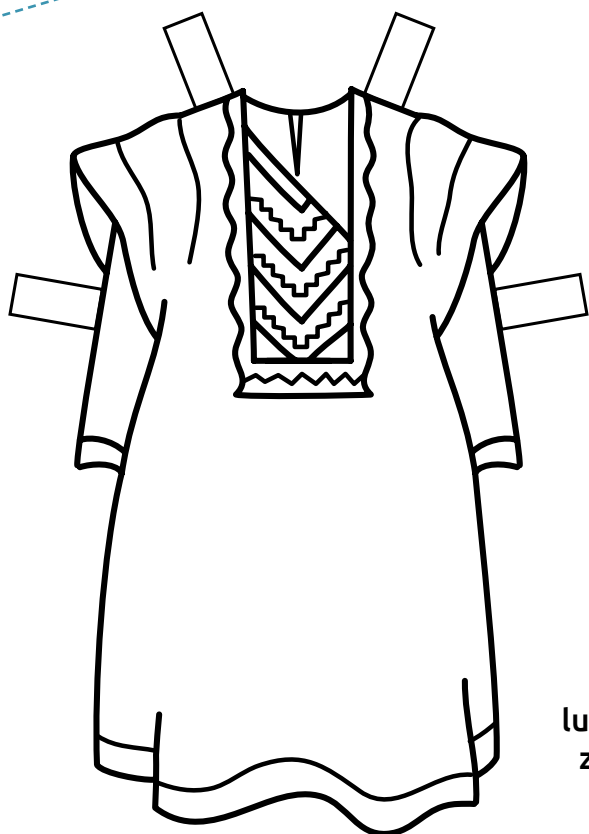

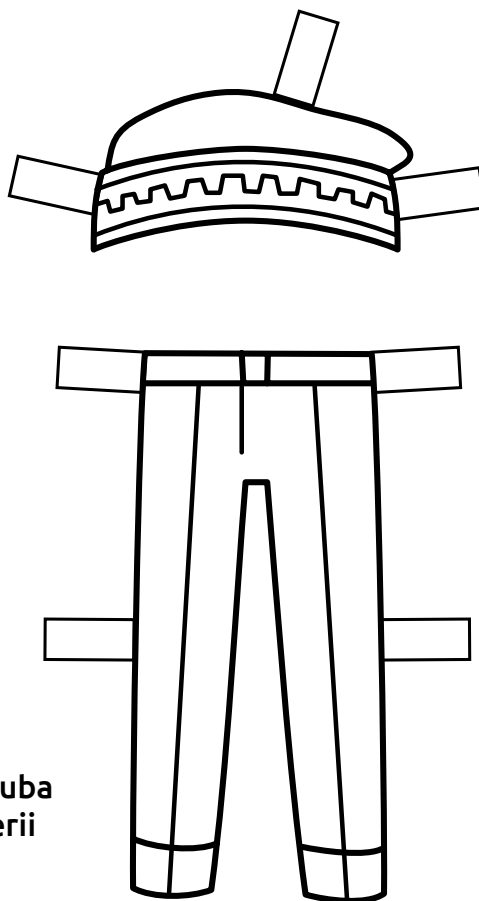
Japonia

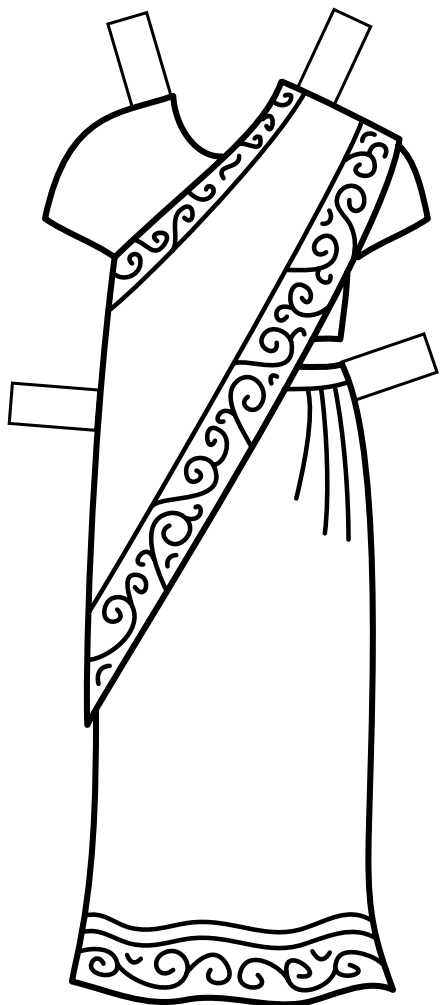

Polska

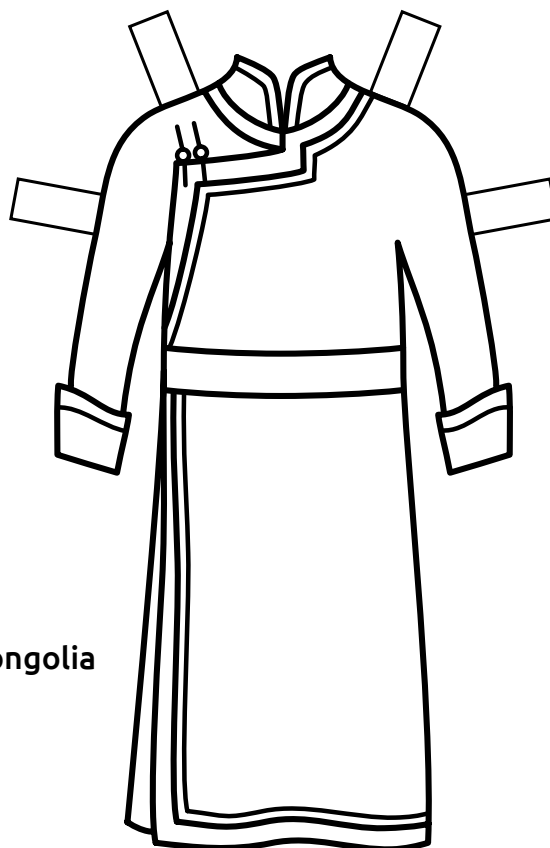
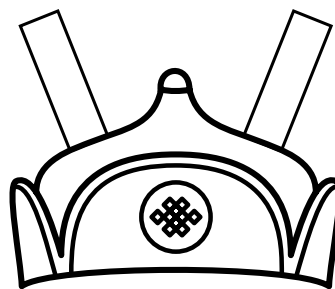

lud Joruba
z Nigerii

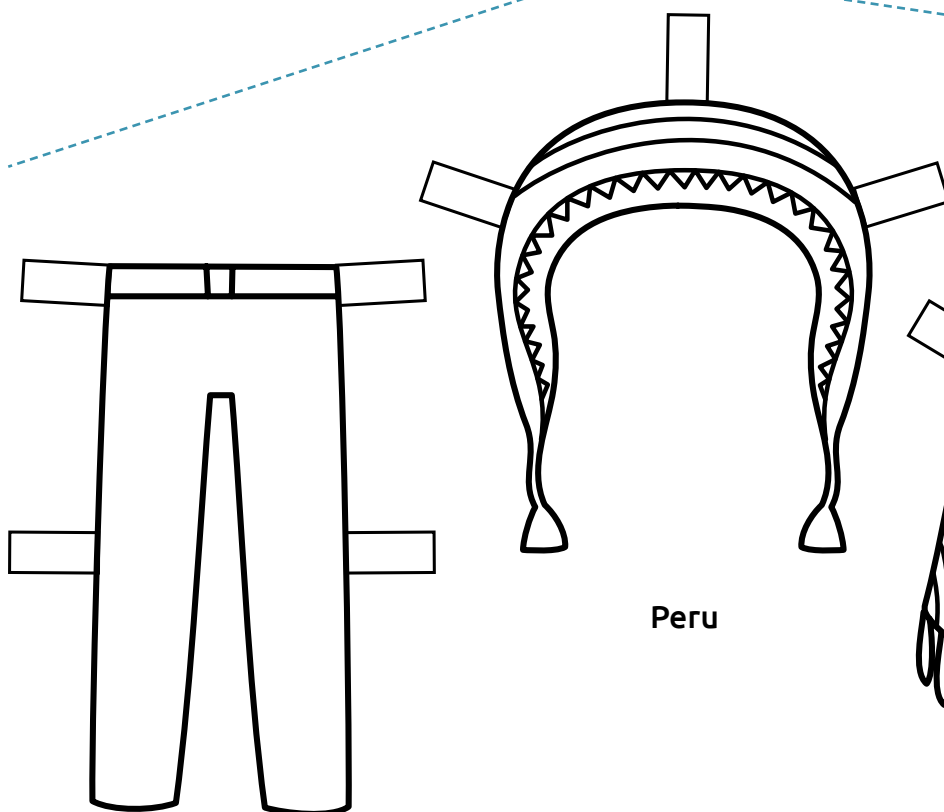

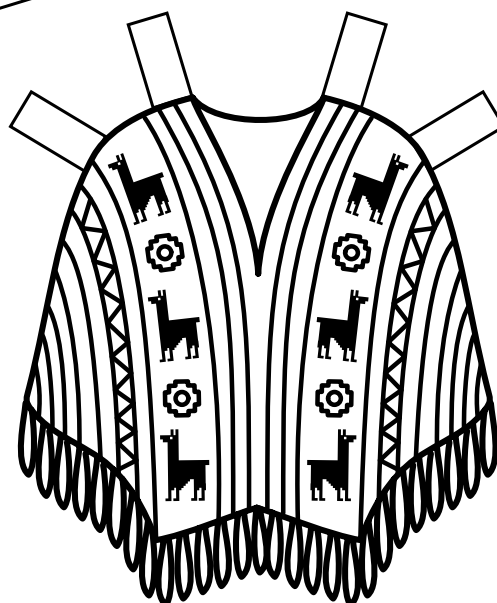
Indie

Mongolia

Peru

Ivanka Ivkanec, *Lalki prezenty. W odpowiedzi na listy*, Katalog z wystawy, Wyd. Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach, 2014.

Ewa Prądyńska, *Dzieci magii. Afrykańskie lalki i marionetki. Kolekcja Oleńki Darkowskiej-Nidzgorskiej i Denisa Nidzgorskiego-Gordiera w zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie. Wystawa stała*, w: „Materiały Zachodniopomorskie Nowa Seria”, t. XIII: 2017, s. 389-396.

Żegnaj laleczko! Barbie może odejść, oprac. na podstawie „Le Point”, „The Washington Post”, „The Atlantic”, w: „Forum”, nr 21(12-25.10.2018), s. 60-63.

Sebastian Taboń, *Barbie – postmodernistyczny wymiar kultury*, w: „Kultura i Edukacja”, nr 1, 2005, s. 22-31

Henryk Jurkowski, *Lalki w rytuale*, w: „Polska Sztuka Ludowa – Konteksty” 1998, t. 52 z. 2, s. 35-45.

Jurij Łotman, *Lalki w systemie kultury*, w: „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja”, nr 6 (42), s. 46-53, 1978.

Radosław Filip Muniak, *Efekt lalki. Lalka jako obraz i rzecz*, Universitas, 2012.

Stefan Gędon, *Domowy teatr lalek i cieni*, w: „Technika teatru lalek”, zeszyt 19 – dostępny on-line: <http://biblioteka.gminanowe.pl/pliki/plik/zeszyt-19-1537439376.PDF>

Hlengiwe Dube, *Zulu Beadwork. Talking with beads*, AfricaDirect, Inc., Denver, 2009, s.103-109.

Rozmowa z dr hab. Marta Bielecką-Pikul – psychologiem, kierownikiem Laboratorium Psychologii Małego Dziecka w Instytucie Psychologii UJ i Krystyną Reinfuss-Janusz – etnologiem.

Rozmowa dostępna on-line: <http://www.radiokrakow.pl/rozmowy/o-fenomenie-lalek-38736/>

Strony www:

<http://www.kochamantyki.pl/artykuly-i-wywiady/inne/artikul/zobacz/lalka-jako-przedmiot-zainteresowania-historykow-i-kolekcjonerow.html>

<http://pasjeodnalezione.blogspot.com/2015/02/ziarnuszka-lalka-obrzedowa.html>

<https://www.focus.pl/artikul/historia-zabawek-dla-dzieci?page=4>

<http://naludowo.pl/kultura-ludowa/tradycyjne-lalki-slowianskie-ludowe-zabawki.html>

<http://www.blowminder.com/2014/01/30/slowianskie-lalki/>

<http://domczarow.blogspot.com/2013/12/kuwadki-pieleniaszki-i-kolory-w.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=m2s6sEuF4n0>

<http://pasjeodnalezione.blogspot.com/2015/02/ziarnuszka-lalka-obrzedowa.html>

<http://www.blowminder.com/2015/03/24/wiosenny-amulet/>

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Martenica>

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Kaczyni>

<http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/lalki-ktore-opowiadaja-historie/>

<http://pasjeodnalezione.blogspot.com/2015/02/ziarnuszka-lalka-obrzedowa.html>

<https://www.loswiaheros.pl/wietnam/358-wietnamski-teatr-lalek-na-wodzie>

<https://abcindochiny.pl/wietnam/wodny-teatr-lalek-w-hanoi.html>

<http://e-fika.com/historia-zabawek-3-czesc-lalki/>

<https://www.loswiaheros.pl/wietnam/358-wietnamski-teatr-lalek-na-wodzie>

<http://www.worlddolladay.com/>

Pakiet edukacyjny na Światowy Dzień Lalki jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Ośrodka Działań Ekologicznych „Źródła”. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2018. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

polska pomoc
www.polskapomoc.gov.pl

Opracowała: Anna Chomczyńska-Czepiel
Redakcja językowa: Marta Zdanowska
Ilustracje i skład: Magdalena Krzywkowska

Fotografia na okładce: pxhere.com, CC0

Pakiet edukacyjny powstał w ramach projektu „Źródła skutecznej edukacji globalnej”, realizowanego przez Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, a współfinansowanego w ramach polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2018 r.